

Tadqiqot UZ

ЎЗБЕКИСТОН ОЛИМЛАРИ ВА ЁШЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2021

- » Хуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

30 SENTYABR
№32

CONFERENCES.UZ

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 32-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
17-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
32-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-17**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
32-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-17**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 32-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 сентябрь 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 9 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ФИЗИКА-МАТЕМАТИКА ФАНЛАРИ ЮТУҚЛАРИ

1. Axmedova Shahnoza Maxmudovna	
BOLANING TAFAKKUR QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHDA	
MATEMATIKANING ROLI	7

ФИЗИКА-МАТЕМАТИКА ФАНЛАРИ ЮТУҚЛАРИ

BOLANING TAFAKKUR QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHDA МАТЕМАТИКАНИНГ РОЛИ

Axmedova Shahnoza Maxmudovna

Qo‘rg‘ontepa pedagogika kolleji maxsus fan o‘qituvchisi
Telefon : +998903801831

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirgi davrda mamlakatimizda matematik ta’lim va matematika fani taraqqiyotiga katta e’tibor berilmoqda. Matematik tasavvur, tushuncha va bilimlarni shakllantirish yo‘llarini, bolalarda matematik savodxonligini shakllantirilishi muhimligi haqida so‘z yuritilgan .

Kalit so‘zlar: Ta’lim-tarbiya, maktabgacha ta’lim, misol, raqam, bola, matematika, dars.

Bolalarga matematik tushuncha o‘rgatuvchi o‘quvchilarning ijtimoiy faoliyatiga zarur bo‘ladigan hisob-kitoblarni o‘rgatishda, mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishda, matematik nutq madaniyatini tarkib toptirish va uni yuqori saviyada o‘rganish uchun zamin yaratishda, boshlang‘ich matematik tushunchaning mehnatning o‘rni beqiyos.

Mamlakatimizda “Matematika sohasidagi ta’lim sifatini oshirish va ilmiy-tadqiqotlarni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-4708-sон 07.05.2020 qaror qabul qilindi. Mazkur qarorda matematika ta’limi va fanlarini yanada rivojlantirishni davlat tomonidan qo’llab-quvvatlash masalalari belgilab qo‘yilgan.

Bunday yuksak maqsadlar shiddat bilan amalgalashirilayotgan bir davrda biz ilk matematika bilimini beruvchi elementar matematik tushunchalar beruvchi tarbiyachi zimmasida ma’sulyatli vazifa turibdi desak adashmaymiz.

Matematika kuchli xotira talab etadi. Matematika o‘z tiliga ega — bu til formulalar tilidir.

Matematik ta’lim uchun alohida ahamiyatga ega xususiyati — fikrni aniq ifodalash vositasi ekanlidir. Formulaga solingan fikr aniqligi ma’lum ma’noda mutlaq bo‘ladi. Qaysi belgi qanday tushun=chani bildirishi kelishib olinganidan keyin, yozuv universallik xususiyatini kasb etadi — u kim tomonidan, qachon va qayerda o‘qilmasin, bir xil ma’noni anglatadi. Matematik belgililar va ular orqali yozilgan tasdiqlarning aniqlik xususiyatidan dastavval fizika, keyinchalik boshqa fanlarda ham foydalana boshlangan. Bugunga kelib u iqtisodiyot nazariyasi, sotsiologiya, tilshunoslik kabi ijtimoiy-gumani=tar fanlargacha kirib borgan. Uyg‘onish davri daholaridan biri Gali-leyning “qaysi fan matematikadan qancha foydalansa, unda shuncha haqiqat bor”, degan hikmati zamondan o‘tgan sayin o‘tkirla=shib bormoqda.

Matematikaning ta’lim-tarbiya bilan bog‘liq xususiyatlarini sanab chi-qish yengil ish emas, ammo ulardan biri bugungi tub islohotlar davrida xalqimiz istiqboli uchun ham g‘oyat muhimdir. Bu — o‘quvchilar va talabalar, ya’ni ertangi kun kadrlari qiyin, murak=kab masa=lalarning yechimini izlab topish mala=kasiga ega bo‘lishi. Zotan, har qanday islohot yuzaga chiqqan biror muammoni hal etish maq=sadida amalgalashiriladi. Bunday muammoni hal etish matema=tikadagi Puankare muammosidan ham murakkab bo‘lishi mumkin. Annan mana shu qobiliyatni matematika fani shakllantiradi va charxlaydi. Ma’lum ma’noda matematikani masalalar yechish fani deb atash mumkin. Chin mate=matika o‘qituvchisi bu — o‘quvchilarga masala yechishni o‘rgatuvchidir.

Ta’limni isloh qilinishi jarayonining ajralmas, muhim qismi hisoblangan zamona viy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar ta’lim jarayoniga o‘zlari bilmagan holda qiziqishi bilan kirishib ketadilar. Tajriba shuni ko‘rsatadiki, zamona viy interfaol strategiyalar bo‘lgan bilimlarni samarali o‘zlashtiradi.

Chunki bugun sinflarni to‘ldirib o‘tirgan o‘quvchilar sho‘x, beg‘ubor bolalik gashtini surayotgan, ba‘zan o‘yinqaroq bolalardir. Ular orasida hatto 15-20 daqiqalik mashg‘ulot jarayonining nihoyasini intiqlik bilan kutib, ta’limga yuzaki qaraydigan o‘quvchilar ham yo‘q emas. Interfaol metod - ta’lim jarayonida o‘quvchilar hamda o‘qituvchi o‘rtasidagi faollikni

oshirish orqali o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirishini faollashtirish, shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Interfaol metodlarni qo'llash mashg'ulot samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Maktabgacha ta'lismizidagi innovatsion texnologiyalarning yo'nalishlari, bolalarning ta'lism mazmunini o'zlashtirishlariga innovatsion yondashish, Maktabgacha ta'lism jarayonida interfaol ta'lism metodlarini tanlash va amalda qo'llash orqali bolalarning faolligini oshirish dolzarb pedagogik muammo hisoblanadi. Maktabgacha ta'limga zamona viy interfaol usullarga yondashuvlar, bolalarni tejamkorlikka o'rgatish, matematik tushunchalarini shakllantirishga oid bilimlar berish va amaliyotda qo'llash kompetentsiyalarini rivojlantirishdan iborat. Bunda matematik tasavvur, tushuncha va bilimlarni shakllantirish yo'llarini, bu bolalarda matematik savodxonligini shakllantirishning zamona viy texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirishdan iborat. Demak tarbiyachi juda mohirlik bilan jazzi bolalarni matematikadan zeriktirmay oqilonalik bilan turli usullar, o'yinlar, ertaklar orqali tushuntira bilish darkor.

Tashkiliy-faoliyatli o'yinlar. Bularda e'tibor ko'proq o'yin vaziyatlarini tashxis qilish va muammoni yechish variantlarini tanlashni asoslashga qatnashchilarning muloqotiga, munosabatlariga va guruhiy ishlarning boshqa shakllariga qaratiladi.

Ertaklarda yashiringan matematika bunda ertak qaxromonlari soni, kelgan vaqt, ketgan vaqt, qancha kelgani, qancha qolgani, ularni jami va ketgandan so'ng qolgan qahramonlar, ertak davomida bolalar bilan savol-javob tarzida amalga oshiriladi. Bu o'yinda bolalarni jalg qilish va zerikib qolishiga yo'l qo'ymaslikdir. Masalan rus xalq ertagi "Sholg'om" ertagida foydalanish mumkin bo'lgan savollarni bir qanchasini keltiramiz.

1. Boboning ekinzorida qancha sholg'om bor edi?
2. Sholg'omni birinchi necha kishi tortib ko'rdilar?
3. Nabirasi kelgandan so'ng necha kishi bo'ldilar?
4. Sholg'omni jami necha kishi chiqarib oldilar?

Shunga o'xshash savollardan boshqa ertaklarda ham mohirona foydalanish o'qituvchini mahoratiga bo'g'liq.

Ishchan o'yinlar. Eng samarali uslublardan biri ishchanlik o'yinidir. Uni modellashtirish jarayonida muammoli vaziyat aniqlanadi, o'yin maqsadi uni yechish yo'llarini izlanadi. Ishchanlik o'yinlarni ko'rib chiqishni yakunlab, ular:

- o'z fikrlarini boshqa o'rtoqlari fikrlari bilan taqqoslash;
- o'zlarining xulqiy va psixologik qarorlarini anglash;
- turli vazifali rollarni bajarish va boshqalarini o'rganadilar.

Pedagogikada ular ta'lism jarayonini faollashtirishga, bolalarning ijod qilishga ishtiyoqini uyg'otishga imkon yatyaratadilar.

—Adashgan zanjirlar usuli bog'cha bolalarda biror bir ketma – ketlikni tiklash uchun qo'llanadi. Bunda o'qituvchi biror mavzu, tushuncha, algoritmgaga oid ketma – ketlikni alohida – alohida va tartibsiz qo'yadi. Bolalar tartibsiz joylashgan so'zlarga mantiqiy bog'langan zanjirni tuzishlari kerak.

—Babs – munozarada bolalar bilan biror muammoni yechish yo'lini qidirishda foydalaniladi, masalan: masala yechish, o'lchash ishlarini bajarish, yechimning qulay usulini topish va hokazo. Sinfni to'rtliklarga bo'lish va guruhda ishlash mumkin.

—Klaster metodi ham bolalarga ixtiyoriy mavzular xususida erkin, ochiq o'yash va shaxsiy fikrlarni bemalol bayon etish uchun sharoit yaratishga yordam beradi. Bunda bolalar bilan yakka tartibda yoki guruh asosida tashkil etiladigan mashg'ulotlar jarayonida foydalanish mumkin.
—Klaster metodi o'quvchilarning tushunchalar orasidagi bog'liqlikni aniqlashga, mavzuga oid hamma tushunchalarini eslashga o'rgatadi. Metodni amalga oshirish uchun doska o'rtasiga asosiy so'z yoki gap yozib qo'yiladi. O'quvchilarga shu so'z bilan bog'liq hamma so'z va so'z birikmalarini eslab doskaga yozish taklif qilinadi. —Klaster metodi —Vaqt birliklari, Tenglama, Masala turlari va boshqalarga oid bo'lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. N.U.Bekboeva, Y.Yangiboevalar matematika 1-2-sinflar uchun. Toshkent – o'qituvchi 2008-yil
2. M.Axmedov, M.Mirzaaxmedov matematika 4- sinflar uchun. Toshkent – o'qituvchi 2008-yil.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 32-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(17-қисм)

**Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев**

Эълон қилиш муддати: 30.09.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000